

TRANSPORT LOGISTIKASI MARKAZINI YARATISH VA LOYIHALASH

Andijon mashinasozlik instituti
“Transport vositalari muhandisligi” kafedrası
stajor o‘qituvchisi
Soliyev Axrorbek Farxodbek o‘g‘li
Andijon mashinasozlik instituti
“Transport vositalari muhandisligi” kafedrası
stajor o‘qituvchisi
Abdullayev Shavkat Dadajan o‘g‘li

Annotatsiya: Logistika faoliyati ko‘p qirrali. U transport, omborxonalar, zaxiralar, xodimlarni boshqarish, axborot tizimlarini tashkil etish, tijorat faoliyati va boshqalarni o‘z ichiga oladi. Ro‘yxatda keltirilgan funktsiyalarning har biri chuqur o‘rganilib, tegishli tarmoq intizomida tavsiflangan. Logistika yondashuvining asosiy yangiligi bu organik o‘zaro bog‘liqlik, yuqorida ko‘rsatilgan hududlarni yagona material o‘tkazuvchi tizimga birlashtirish. Logistika yondashuvining maqsadi materiallarni boshqarish orqali amalga oshiriladi.

Kalit so‘zlar: Logistika, konteyner logistikasi, mehnat logistikasi, ommaviy foydalaniladigan transport, Noommaviy foydalaniladigan transport, avtomobil transporti, temir yo‘l transporti, xavo yo‘llari transporti, suv transporti.

“Logistika” yangi ilmiy atama bo‘lib o‘rganish ob‘ekti material va unga bog‘liq axborot oqimlari hisoblanadi. Intizomning dolzarbligi va uni o‘rganishga bo‘lgan qiziqishning keskin ortishi logistik yondashuvdan foydalangan holda ochiladigan material ta‘minoti tizimlarining samaradorligini oshirish potentsialiga bog‘liq. Logistika xom ashyo va yarim tayyor mahsulotni sotib olish va tayyor mahsulotni iste‘molchiga etkazib berish o‘rtasidagi vaqt oralig‘ini sezilarli darajada kamaytiradi, tovar-moddiy zaxiralarning keskin kamayishiga hissa qo‘shadi, ma‘lumot olish jarayonini tezlashtiradi, xizmat ko‘rsatish darajasini oshiradi. Logistika faoliyati ko‘p qirrali. U transport, omborxonalar, zaxiralar, xodimlarni boshqarish, axborot tizimlarini tashkil etish, tijorat faoliyati va boshqalarni o‘z ichiga oladi. Ro‘yxatda keltirilgan funktsiyalarning har biri chuqur o‘rganilib, tegishli tarmoq intizomida tavsiflangan. Logistika yondashuvining asosiy yangiligi bu organik o‘zaro bog‘liqlik, yuqorida ko‘rsatilgan hududlarni yagona material o‘tkazuvchi tizimga birlashtirish. Logistika yondashuvining maqsadi materiallarni boshqarish orqali amalga oshiriladi. Moddiy

boshqarish har doim iqtisodiy faoliyatning muhim yo'nalishi bo'lib kelgan. Biroq yaqinda u iqtisodiy hayotning muhim funktsiyalaridan biriga aylandi. Asosiy sabab sotuvchi bozordan xaridor bozoriga o'tish bo'lib, bu ishlab chiqarish va savdo tizimlarining tez o'zgaruvchan mijozlar ustuvorliklariga moslashuvchan javobini talab qildi.[1]

Bozor munosabatlariga o'tish sharoitida moddiy-texnik bazani yaxshilashning yagona standartlari tizimlari avvalgi ahamiyatini yo'qotmoqda. Har bir xo'jalik yurituvchi sub'ekt ma'lum bir vaziyatni mustaqil ravishda baholaydi va qaror qabul qiladi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda logistika sohasida malakali va uning usullariga ega bo'lgan kishi musobaqada peshqadamlikni qo'lga kiritmoqda. So'nggi o'n yil ichida mamlakatimizda yangi ilmiy yo'nalish - logistika rivojlandi, xususan nashrlarning ko'payishi: konferentsiya tezislaridan darslik va monografiyalargacha. Ko'plab asarlar paydo bo'lishi, qoida tariqasida, ijobiy hodisa bo'lib, logistika fani yutuqlarining real iqtisodiyotda tezkor tatbiq etilishiga umid beradi. Biroq, nashrlarning bir qismini ham aniq tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, ishlarning ma'lum qismi, bizning fikrimizcha, logistika bilan bog'liq emas; yagona aloqa - bu "logistika" (masalan, "konteyner logistikasi" yoki "mehnat logistikasi - mehnat oqimlarining mikro logistikasi"), "logistika" (masalan, "logistika mahsuldorligi") yoki "logistika" yoki "logistika" so'zlari. Transportni tashkil etish, logistika va axborot-kompyuter texnologiyalariga tegishli yangi mavzular kabi yetarlicha ishlab chiqilgan va etkazib berilgan bir qator fanlardan. Boshqa tomondan, yuzaga kelgan vaziyat har qanday yangi ilmiy sohaning shakllanish bosqichiga xosdir. Shu sababli, logistika nazariyasini mustaqil ilmiy intizom sifatida shakllantirish dolzarb muammo hisoblanadi[2].

Transport logistikasi: bu oddiy so'z bilan nima - transport va logistika kompaniyasining yuk tashish turlari, asoslari, xususiyatlari.

Bugungi kunda transport sizga yuklarni tashish bo'yicha operatsiyalarning aksariyat qismini hal qilish imkonini beradi. Va marshrutni to'g'ri tanlash faoliyatning asosi bo'lib, vaqt va pul xarajatlarini kamaytirishga imkon beradi. Ushbu maqolada biz transport logistikasi oddiy so'zlar bilan nima ekanligini, uning asoslari va xususiyatlari haqida gapiramiz. Transportning asosiy elementi transport vositasidir. Barcha texnologik xarajatlarning taxminan yarmi qo'llash va texnik xizmat ko'rsatish uchun ajratiladi. Shuning uchun kompaniyadagi qolgan biznes jarayonlarini avtomatlashtirish umumiy xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Yo'nalishning asosiy vazifalari: eng mos transport turini topish, ish sxemalariga rioya

qilish va foydali marshrutlarni yotqizish. Bu transport kompaniyalari tomonidan tashkil etiladigan transport va logistika faoliyatiga kiritilgan[3].

Tashishning asosiy funksiyalari va tamoyillari

Bu hudud mahsulotlarni muvaffaqiyatli saqlash va ularni A nuqtadan B nuqtasiga tashish maqsadida yaratilgan. Bu faoliyat buyurtmachi va pudratchi uchun har tomonlama foydali bo'lishi kerak: tugatish muddati va narxi bo'yicha. Shunday qilib, transport logistikasini tashkil etishning asosiy qoidalari va xususiyatlari ro'yxatiga quyidagilar kiradi:

- yetkazib berishni bashorat qilish va rejalashtirish;
- huquqiy yordam;
- ko'rsatilgan xizmatlar uchun to'lovni hisoblash;
- omborda saqlash, shuningdek tovarlarni qadoqlash;
- takomillashtirilgan transport;
- zarur hujjatlarni tayyorlash;
- axborot ta'minoti;
- bojxona rasmiylashtiruv va sug'urtalashda yordam berish[4].

Yechilishi kerak bo'lgan vazifalar

Tizimning mohiyati mahsulotlarni minimal vaqt va moddiy xarajatlar bilan o'z vaqtida yetkazib berish funksiyasidir. Amalda, ushbu maqsadlarga quyidagi turdagi ishlarni bajarishda erishiladi:

- oraliq va yakuniy yo'nalishlarni tahlil qiladi;
- yukning o'zini tahlil qilish amalga oshiriladi: uning xususiyatlari, xususiyatlari va xususiyatlari;
- logistikada qaysi transport turi eng yaxshi variant degan savol hal qilinmoqda;
- qaysi tashuvchi mos kelishini yoki profil hamkorlari yollanganligini aniqlash;
- eng foydali marshrut ishlab chiqilmoqda;
- tashish paytida tovarlarning holati, shuningdek xavfsizligi nazorat qilinadi;
- saqlash faoliyati amalga oshiriladi: mahsulotlarni qadoqlash, qadoqlash;
- jarayonning asosiy parametrlari optimallashtirilgan: tashish tezligini oshirish, yoqilg'i xarajatlarini kamaytirish, -shuningdek, umumiy xarajatlar[5].

Transportni tanlash, yo'lning rivojlanishi qanday yukni tashish kerakligiga bog'liq. Masalan, posilkaning hajmi avtomobilni sayohatga tayyorlashga ta'sir qiladi. Va agar xavfli yoki zaharli moddalar tashilgan bo'lsa, aholi punktlarini chetlab o'tadigan yo'nalish belgilanadi.

Jarayonlarni logistik boshqarish konsepsiyasi faqatgina logistika sohasi bo'yicha mutaxassislar tomonidan ishlab chiqilishi shart emas. Jarayonlarni tizimli

boshqarish falsafasi biznesning asosiy falsafasiga aylanishi kerak. Turli yo‘nalishda faoliyat olib boruvchi tadbirkorlar, iqtisodchilar, menejerlar logistika konsepsiyalari va jarayonlarni logistik boshqaruv usullari va ularning samarasini tushunishlari va qabul qilishlari kerak. Shuning uchun ham bugungi kunda logistika sohasida oliy ta‘limning ahamiyati juda katta.

Transportda tashish – muhim logistik funktsiya bo‘lib, mahsulotni transport vositasi yordamida ma‘lum bir texnologiya bo‘yicha ko‘chirish bilan bog‘liqdir.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida transport korxonalarini (tovar oqimi jarayoning boshqa ishtirokchilari singari) logistik zanjirda yagona iqtisodiy natijaga erishishga harakat qilishlari shart[6]

Fanning dolzarbligi hamda unga nisbatan tobora ortib borayotgan qiziqish moddiy oqimlar xarakatini tashkil etuvchi tizimlar faoliyatiga logistik nuqtai nazardan yondashishning samaradorligi bilan belgilanadi

Logistika - moddiy, axborot va inson resurslarini optimallashtirish (xarajatlarni minimallashtirish) maqsadida boshqarish. oddiy so'zlar bilan aytganda, logistlar transportni amalga oshirish va turli xil resurslarni iloji boricha arzon, qulay va tezroq boshqarish uchun qo'llaridan kelgancha harakat qilishadi.

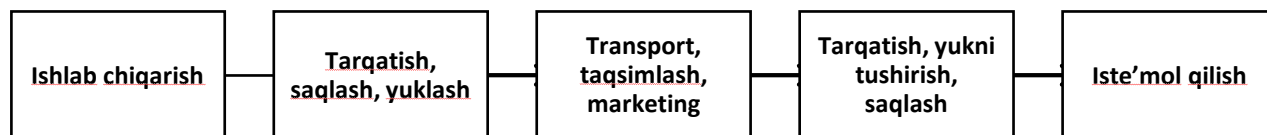
Logistika:

a) ehtiyoj;b) ishlab chiqarish;v) transport; g) mahsulot taqsimlashning o‘zaro bog‘lanishiga asoslangan.

Logistika - ma‘lum maqsadlarni hal qilish uchun zarur bo‘lgan mablag‘ va xizmatlarni maqsadga muvofiq tayyorlash, foydalanishni tashkil qilish va boshqarish.

Logistikaning maqsadi - ma‘lum tovarni ma‘lum vaqtda eng kam (minimal) xarajatlar bilan oldindan tayyorlash. Logistikani iqtisodiyotning ishlab chiqarish infratuzilmasi, desa ham bo‘ladi[7-11].

Logistikaning tuzilishi quyidagicha bo‘ladi:

IJTIMOIIY ISHLAB CHIQRISHDA TRANSPORTNING O'RNI

Moddiy oqimning birinchi xom-ashyo manбайдan oxiri iste'molchigacha harakatdagi logistika tadbirlarining muhim qismi turli transport – vositalaridan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Bu tadbirlarni bajarishga ketgan xarajatlar logistikaga ketgan umumiy xarajatlarning 50 % ni tashkil etadi.

Avtomobil transportida mahsulotlarni yetkazib berish usullari.

Avtomobil' transportida mahsulotlarning yetkazib berish usullari 2 xil bo'ladi: Tebranish usuli va Xalqa usuli.

1. Tebranish usuli asosan 2 ta yuk tashish punktini o'zaro bog'laydi va bu jarayon takrorlanadi
2. Xalqa usulida avtomobil' bir necha ishlab chiqaruvchi va iste'molchini bog'laydi[11-13].

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Soliev A., Shukurjon B. ZAMONAVIY TRANSPORT LOGISTIKA MARKAZ FAOLIYATINI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI //Научный Фокус. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 575-580.

2.Bakirov L. Y., Soliev A. F. TRANSPORT VA PIYODALAR HARAKAT OQIMINING JADALLIGI VA TARKIBINING O'ZGARISHI //Journal of new century innovations. – 2023. – Т. 25. – №. 3. – С. 53-55.

3.Soliev A., Raximbek X. TRANSPORT VOSITALARI KONSTRUKTIV XAVFSIZLIK TIZIMLARINI JORIY ETISHNING TASHKILY VA HUQUQIY ASOSLARI TAXLILI //Научный Фокус. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 568-574.

4. Soliev A., Raximbek X. TRANSPORT VOSITALARI KONSTRUKTIV XAVFSIZLIK TIZIMLARINI JORIY ETISHNING TASHKILY VA HUQUQIY ASOSLARI TAXLILI //Научный Фокус. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 568-574.

5.Omonov FA, Jorayev VI PROBLEMS AND CAUSING FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF FERGANA CITY PUBLIC TRANSPORT //European Journal of Emerging Technology and Discoveries. – 2023. – Т. 1. – No. 2. – pp. 72-75.

6. Юлдашев А. Avtomobillarning erkin va majburiy tebranishlar sinovi apparati (tm 155) yordamida tahlil qilish //Scienceweb academic papers collection. – 2022.

7. Zokirov D., TO'YINGAN G. I. T. S., QUVURO'TKAZGICHLARINI U. Y. Y. E. R. O. HISOBLASH//SAI. 2022.№ A6 //URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/trassaning-suvga-to-yingan-uchastkalarida-yotqiziladigan-yer-osti-quvuro-tkazgichlarini-hisoblash> (дата обращения: 14.10. 2022).

8. Xalilbek o'g'li X. E., Bobirxon o'g'li U. B., Xalimjonov E. X. LOGISTIK KORXONALAR FAOLIYATINI O'RGANISH VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH JARAYONLARI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 8. – №. 4. – С. 89-92.

9. Xalilbek o'g'li X. E., G'anijon o'g'li V. J., Xalimjonov E. X. CHORRAHALARDA TRANSPORT VOSITALARINING TIRBANDLIGINI O'RGANISH VA TAHLIL QILISH //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 8. – №. 4. – С. 99-104.

10. Xalilbek o'g'li X.E. et al. SHAHAR MARKAZLARIDAGI CHORRAHALARDA YO'L TRANSPORT HODISALARINI VUJUDGA KELISHIDA SVETOFORLARNING O'RNI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 8. – №. 4. – С. 93-98.

11. Zokirov D., Ismoilova G. CALCULATION OF UNDERGROUND PIPES TO BE HEATED ON WATER-FUSED ROAD SECTIONS //Science and Innovation. – 2022. – Т. 1. – №. 6. – С. 75.83.

12. Zokirov F. Z., Pirnazarova G. F., Ozodjonov J. T. MODERN MATERIALS IN THE WATERPROOFING SYSTEMS OF HIGHWAY REINFORCED CONCRETE BRIDGES //ИТМОИЙ ФАНЛАРДА ИННОВАСИЯ ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2023. – Т. 3. – №. 7. – С. 1-6.

13. Zokirov F. Z., Pirnazarova G. F., Ozodjonov J. T. MODERN MATERIALS IN THE WATERPROOFING SYSTEMS OF HIGHWAY REINFORCED CONCRETE BRIDGES //ИТМОИЙ ФАНЛАРДА ИННОВАСИЯ ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2023. – Т. 3. – №. 7. – С. 1-6.